

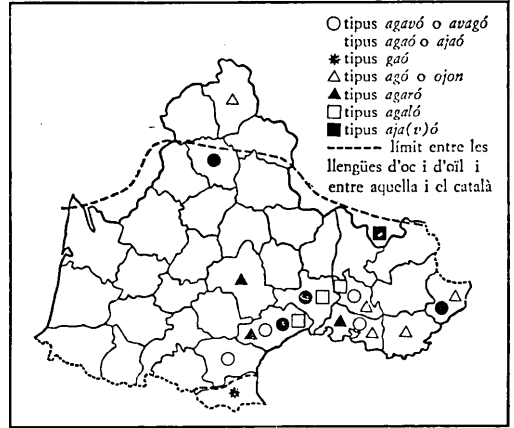
GAIUVA, 'nom d'una altra mata espinosa': tot plegat sembla ser provinent d'una base pre-romana, que en uns llocs pren la forma *AGAU(1)ONE (> cat., oc.), en uns altres *AJA(UG)ONE (> fr.), i en d'altres encara, AJAUGA (> gascó) o (A)GAÏUA (> cat. i cast. *gayuva*), amb diverses metàtesis i afèresis. □ 1.ª doc.: *agaons*, 1797, Cavanilles (*Observ.* II, 336); *gavons*, id., id. II, 335 (detallant-ne moltes varietats); *gavons*, 1797, Cavanilles; *gabons*, 1817; però *agaone* ja apareix com a nom de planta en llatí tardà en diverses glosses, que en part no són, en tot cas, posteriors al S. ix.

«Es muy fértil en trigos la tierra que abunda de detiene-buey o *gabons*; es poco fértil de trigo la tierra más poblada de --- *espígol* y *sajulida*; es estéril la tierra en que no se cría más que *fárfara* o *pota de caball*», *Memòries Agrícoles de la Junta de Comerç* v, 1817, 52. S'usa modernament *gaons* en ross (pron. *gáus*, que Companyó escriu *gaoús*), i en moltes localitats del Ripollès, Empordà i més al Sud (Costa de Llevant, *AlcM*).

Com a nom d'una mata dels camps molt espinosa, ho tinc anotat de l'Alta Cerdanya («també hi ha en aquells camps algun *gəó*», Ur, 1959) i de l'Albera (Camp dels *gáus* NL), on vaig anotar la frase proverbial «cercava calcides i va trobar *gáus*» per 'topar inesperadament amb quelcom desagradable quan esperàvem una feina fàcil' (1959); però també és freqüent que a còpia d'usar-ho en plural se li faci plural de doble signe: m'ensenyen *gáusus* a Conat, i anoto NLL *Còrrec* o *Camps dels gáusus* a Cornellà de la Ribera, a Eus i a Talau (fent constar ací que hi havia molts *gaons*, 1960), i a l'extrem NE. en la forma amb -v-: a Opol em deien que els *gəbúsus* són una «herba baixa, que punxa» (1960); i així segueix per l'Empordà: a Llançà diuen indiferentment *gəó* i *gəunérəs* com una planta anàloga si bé diferent de l'*argelac* i les *argentines* (1958). En el Sud el recullo també però allà amb la *a*- inicial mantinguda, en el Priorat («tens aquest camp tot ple d'*agaons*»: no s'hi pot fer un pas que no 't trobes lo peu agafat», Vil·la Alta, 1936), i el Maestrat (GaGitrona, *Voc.*, p. 20), i ja ho he indicat en Cavanilles.

Ara bé això continua en terres occitanes, per tot el domini transrodanès i llenguadocià, almenys, sense excloure'n la llengua de Mistral: «lis abího --- m'agarrisson --- / cresiéu qu'ère fouitá d'ourtigo e d'agavoun», *Calendau* VII, 45.7 (que ell mateix traduí «d'èpines et d'orties»); llgd. or. *agavouns* «arrête-boeuf», en el Bas-Champsaurs *ajavouís* i en part *ajóous* «touffes de l'astragale épineuse des ermes» (Martin, *Patois de Lallé*, s. v.), Costa de l'Erau *agalous* «plante épineuse des prés» («aqueu prat es ple d'*agalousses*», Mázuc, *Parler de Pézénas*).

Eugène Rolland, *Flore Populaire d. l. Fr.* IV, 115ss., recull el mot, detallant-ne les fonts en cada departament, en les formes *agavoun*, *aja-*, *-ous* o *avagoun* (Vaucl., Bouches-du-Rh., Erau, Aude), *agaous*, *adjayaous* (Alps-Mar., Gard, Erau), *agoun* (Alps-Mar., Var, Bouches-du-Rh., Vaucl.), *agaroun*, *-ous* (B.-du-Rh., Erau, Aveyron), *agalous*, *-oussou* (Vaucl., Gard, 60

Erau): veg. el croquis adjunt. En les dues darreres variants s'ha intercalat una consonant en el hiatus, per analogia d'altres noms i mots: la -r- segurament per la de tants noms d'herbes francescos que terminen en la desinència diminutiva -eron (*liseron*, *laiteron*): no tem que el nostre mot té la forma *òjron* en el *Glossaire du Centre*, de Jaubert); la -l- probablement per igualació a l'adjectiu *aigualós*, -osa, 'ple d'aigua' (oc. ant. *aganós*, *aigarós*), no sense raó puix que Mázuc defineix el nostre *agalous* com a «plante des prés».

Altreament no tinc notícia que aquesta àrea occitana s'estengui gaire o gens cap al gascó ni el llemosí, però tanmateix reapareix a l'extrem Nord-oest en la forma *ajaou* de la Creuse, en *òjron* del Cher, *òjron* del «Centre de la France», *agiaons* o *agion* a Saintonge, *jaó* a Plechâtel (FEW v, 51).

En fi sembla que el mot ja figura, en una forma ja molt semblant a la catalana, en diverses glosses i textos de llatí tardà (segurament bastant tardanes totes o quasi totes): «*agaone*, id est *vermicaria*», CGL III, 552.45, «*agaone*, id est erba *vermicularis*», III, 607.35, 616.18, «--- *vermicularis*», III, 586.18, «--- i. e. erba *vermicula*», III, 613.37.¹ Per a la data i algun altre punt d'això remeto a la nota de C. H. Moore, *ALLG* x, 268, que d'altra banda assenyala en una nota tiroliana (66.21), «*agone*, id est *vernuliaca*» (potser mal llegit això per *vermiliaria*?). Encara que fóra bo que un naturalista ens certifiqués que aqueixa definició *vermic(ul)aria* no apunta a una planta incompatible amb la nostra espinosa, basta que hi hagi relativa semblança botànica perquè el poble i alguns herbolaris els hagin donat el mateix nom, en tot cas ens consta que l'*Astragalus* llatí, *alquitiira* castellà, tenia ús farmacèutic, car ja Nebrija (1495) l'anomena *medicinal* i aclareix Gabriel Herrera (1513) «como dicen los botiarios». *Vermicularia* ha de ser l'*herba cuquera* usada com a vermífug pels herbolaris.

Almenys el lingüista té dret a dir que res no s'oposa que una variant com la nostra del tipus pre-romà *AGAU(1)ONE/AJAU(UG)ONE, ja aparegui reduït a *agaone*